

KODIFIKACIJA NAČELA PACTA SUNT SERVANDA I BEČKA KONFERENCIJA O UGOVORNOM PRAVU

Načelo poštovanja ugovora, pacta sunt servanda, ulazi u red fundamentalnih principa ugovornog prava. Nastalo u sferi internog, građanskog prava ono razvojem ugovornog regulisanja međunarodnih odnosa prerasta u međunarodno običajno pravilo.¹⁾ Prvi pokušaj poseđinih internacionalista s kraja prošlog veka da kodifikuju postojeća, nepisana pravila ugovornog prava nisu mogli da zaobiđu ovo načelo. Tako, na primer, u Nacrtu kodeksa međunarodnog prava Bluntschli-a čitamo: „obaveza poštovanja ugovora zasniva se na svesti i osećanju pravde o poštovanju ugovora predstavlja jedan od neophodnih osnova političke i međunarodne organizacije sveta“.²⁾ Pakt Društva naroda u preambuli potvrđuje neophodnost „savesnog poštovanja svih obaveza iz ugovora“.³⁾ U periodu između dva rata, po prvi put, beležimo pokušaj zvanične kodifikacije načela pacta sunt servanda na regionalnom planu. Na konferenciji američkih država u Havani 1928 godine usvojena je konvencija o ugovornom pravu koja u čl. 10 predviđa: „Nijedna država se ne može osloboediti obaveza iz ugovora niti modifikovati njegove odredbe osim posredstvom sporazuma koji je postignut na miroljubiv način sa ostalim stranama ugovornicama“.⁴⁾ Veliki značaj u domenu kodifikacije ima i Projekt konvencije o ugovornom pravu koji je 1935 godine izradio Harvardski pravni fakultet. Premda strictly sensu on nema obaveznu snagu za države, pravilo iz čl. 20 (pacta sunt servanda) po kome je „država dužna da savesno ispunjava obaveze preuzete ugovorom“⁵⁾ u znatnoj meri je uticalo na budući oficijelni rad na kodifikaciji načela pacta sunt servanda.

Postavljajući temelje novog međunarodnog poretku, Povelja Organizacije Ujedinjenih nacija već u preambuli ističe rešenost članica „da obezbedi neophodne uslove za poštovanje obaveza koje proističu

¹⁾ Podrobnije o istorijskom razvoju načela pacta sunt servanda videti: Taube, L'inviolabilité des traités, Recueil des cours, 1930 t. 32, Whitton, La règle pacta sunt servanda, Recueil des cours, 1934 t. 49, Wahberg, Pacta sunt servanda, The American Journal of International Law, 1959, vol. 53.

²⁾ Za tekst Projekta kodeksa Bluntschli-a v. Yearbook of the International Law Commission, 1950, vol. II, p. 246.

³⁾ Za tekst Pakta Društva naroda v. Hudson, International legislation, Washington 1931, vol. I, pp. 2-18.

⁴⁾ Za tekst Havanske konvencije v. Le Fur et Chklaver, Recueil des textes de droit international public, Paris 1934, p. 950.

⁵⁾ Za tekst Harvardskog projekta v. American Journal of International Law, 1935, supplement 4, p. 977.

iz ugovora" a u stavu 2 čl. 2 utvrđuje načelo savesnog ispunjavanja obaveza. Dalja aktivnost Ujedinjenih nacija na razradi načela pacta sunt servanda odvijala se u dva pravca: kroz kodifikaciju principa miroljubive koegzistencije s jedne i kodifikacije međunarodnog ugovornog prava s druge strane. Prvi zadatak uspešno je okončan usvajanjem Deklaracije načela međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država u kojoj je načelo savesnog izvršavanja obaveza učvršćeno među principe aktivne i miroljubive koegzistencije.⁶⁾ Kodifikacija pravila ugovornog prava sprovedena je na način koji se uobičajeno primenjuje prilikom izrade nacrta međunarodnih konvencija u okrilju Ujedinjenih nacija; pošto je Komisija za međunarodno pravo na drugom čitanju usvojila Nacrt članova o ugovornom pravu Generalna skupština je sazvala Međunarodnu konferenciju na kojoj su države usvojile 1969 godine posebnu konvenciju. U čl. 26 ove konvencije načelo pacta sunt servanda formulisano je na sledeći način: „Svaki ugovor na snazi obvezuje strane ugovornice i one ga moraju savesno izvršavati“.⁷⁾ Aktivnost Komisije za međunarodno pravo i država učesnica Bečke konferencije koja je prethodila kodifikaciji načela pacta sunt servanda biće predmet narednih izlaganja.

I RAD KOMISIJE ZA MEĐUNARODNO PRAVO NA KODIFIKACIJI NAČELA PACTA SUNT SERVANDA

A OPŠTI OSVRT

Na svom prvom zasedanju, tokom 1949 godine, Komisija za međunarodno pravo je ugovorno pravo uključila u listu prioritetnih pitanja koja treba kodifikovati. Međutim u izveštajima Brierly- a i Laute- rpachta načelo pacta sunt servanda nije našlo mesta jer su se izvestioci opredelili za parcijalnu razradu pojedinih problema ugovornog prava (definicija ugovora, zaključenje i stupanje na snagu ugovora, rezerve uz multilateralne ugovore).⁸⁾ Tek će treći izvestilac Fitzmaurice izneti pred Komisiju predlog da pravilo pacta sunt servanda bude formulisano u budućem kodeksu ugovornog prava. U svoj prvi izveštaj posvećen izradi, zaključenju i stupanju na snagu ugovora on uključuje načelo pacta sunt servanda zajedno sa ostalim fundamentalnim principima ugovornog prava (ex consensu advenit vinculum, res inter alios acta itd.).⁹⁾ Pošto Komisija zbog hitnosti drugih pitanja nije imala

⁶⁾ Deklaracija je usvojena 24. 10. 1970 godine na jubilarnom XXV zasedanju. Podrobnije o radu na kodifikaciji ovog načela v. Marković, Savesno ispunjavanje obaveza preuzetih u skladu s Poveljom, u zbirci radova „Kodifikacija principa miroljubive i aktivne koegzistencije“ (redakcija Šahović), Beograd 1969, str. 359—407.

⁷⁾ Za originalni tekst Bečke konvencije v. doc A/CONF. — 39/11/Add. 2, pp. 311—323, prevedeni tekst objavljen je u Jugoslovenskoj reviji za međunarodno pravo, 1969, br. 3, str. 432—450.

⁸⁾ v. Yearbook of the International Law Commission za 1950 (vol. II, p. 227.), 1951 (vol. II, p. 1 and 70.), 1952 (vol. II, p. 50.), 1953 (vol. II, p. 90.), 1954 (vol. II, p. 123.).

⁹⁾ Stav 1 čl. 5 (pacta sunt servanda) predviđa: „pod rezervom odredaba ovog kodeksa, države su dužne da savesno izvršavaju obaveze preuzete ugovo-

vremena da podrobniye razmatra ovu problematiku Fitzmaurice je postupio na sličan način u drugom i četvrtom izveštaju.¹⁰⁾ Na XI zasedanju Komisija je definitivno potvrdila potrebu i opravdanost kodifikacije načela pacta sunt servanda i istovremeno podržala stav izveštioca da se ovo načelo uključi u odeljak koji razmatra dejstvo ugovora.¹¹⁾

Novoizabrani izvestilac Woldock poštujući izloženo opredeljenje u svom trećem izveštaju (primena, dejstvo, izmene i tumačenje ugovora) rediguje zaseban član u kome razrađuje načelo pacta sunt servanda.¹²⁾ Tokom diskusije vođene povodom ovog člana na XVI zasedanju Komisije iskristalisao se stav da se kodifikacijom načela pacta sunt servanda moraju zadovoljiti dva osnovna zahteva: kategoričnost obaveze poštovanja ugovora s jedne strane i maksimalni stepen jednostavnosti i konciznosti u redakciji s druge. Zato je Komisija na prvom čitanju usvojila jezgrovitu formulaciju čl. 55: „Svaki ugovor na snazi obvezuje strane ugovornice i one ga moraju savesno izvršavati.”¹³⁾ Dve godine kasnije ostala je pri izloženom stavu uprkos primedbama pojedinih vlasti¹⁴⁾ tako da je relevantni član sem izmene u numeraciji (čl. 23 umesto ranijeg čl. 55) zadržao postojeći oblik u definitivnom Nacrtu pravila ugovornog prava.

B OSNOVNA SPORNA PITANJA

Komisija za međunarodno pravo susretala se sa brojnim problemima prilikom uobličavanja člana koji bi izrazio običajno pravilo pacta sunt servanda. U odnosu na druga pitanja iz oblasti ugovornog

rom”, doc. A/CN. 4/101, *Annuaire de la Commission du droit international* (dalje *Annuaire de la CDI* 1959, vol. II, p. 43).

¹⁰⁾ Čl. 4 (obavezni karakter ugovora: pacta sunt servanda) u sastavu 1 određuje da su strane ugovornice pravno obavezne da izvršavaju ugovor kao instrumenat koji sadrži obaveze i stvara prava dok u stavu 2 stipuliše „ugovor se mora izvršavati savesno i na način da proizvodi razumno i pravično dejstvo uzimajući u obzir ispravno tumačenje njegovih odredaba”, doc. A/CN. 4/120, *Annuaire de la CDI* 1959, vol. II, p. 43.

¹¹⁾ V. diskusiju na 481 sedinici Komisije, *Annuaire de la CDI* 1959, vol. I, pp. 7—13.

¹²⁾ Čl. 55 (pacta sunt servanda) glasi: „1 Svaki ugovor na snazi obavezuje strane ugovornice i one ga moraju savesno primenjivati u skladu s njegovim odredbama i vodeći računa o opštim pravilima koja uređuju tumačenje ugovora. 2 Savesno posebno iziskuje da se svaka strana ugovornica uzdrži od svakog akta koji sprečava da se ugovor ispravno izvršava ili koji vodi uništenju njegovog predmeta.

¹³⁾ Svaka država koja ne ispunjava obaveze koje su joj nametnute na osnovu prethodnih stavova ovog člana međunarodno je odgovorna osim ako bi takav propust bio opravdan prema pravilima međunarodnog prava o odgovornosti država”.

DOC. A/CN. 4/167 (troisième rapport par Woldock), *Annuaire de la CDI* 1964, vol. II, p. 3.

¹⁴⁾ Rapport à l’Assemblée générale, doc. A/5809, *Annuaire de la CDI* 1964, vol. II, pp. 185—186.

¹⁵⁾ primedbe vlada Kipra, Čehoslovačke, Finske, Izraela, Turske, SAD-a, Ekvadora, Nigerije i Pakistana, v. VI izveštaj Woldock-a (doc A/CN. 4/186), *Annuaire de la CDI* 1966, vol. II, pp. 63—65.

prava zadatak Komisije bio je umnogome olakšan opštom saglasnošću o značaju i karakteru načela poštovanja ugovora. Ne samo da potreba njegovog unošenja u tekst buduće konvencije nikada nije doveđena u pitanje već je gotovo jednodušno ovo načelo shvaćeno kao baza na kojoj počiva celokupna konstrukcija ugovornog prava. U svetlosti Nacrta konvencije član posvećen poštovanju ugovora ocenjen je kao jedan od ključnih.¹⁵⁾ Sa punim pravom pojedini članovi Komisije isticali su da značaj načela *pacta sunt servanda* prelazi okvire ugovornog prava. U širem smislu poštovanje ugovora predstavlja uslov sine qua non za stabilnost prijateljskih odnosa i saradnju država. Funkcija međunarodnog prava kao pravne nadgradnje međunarodnih odnosa dobrim delom počiva na ispravnom odnosu članica međunarodne zajednice prema ugovornim obavezama.¹⁶⁾

Do opšte saglasnosti u Komisiji daleko teže se dolazilo prilikom formulacije relevantnog člana jer je baš fundamentalni karakter načela obavezivao izvestioca i članove da istraže sve raspoložive redakcijske mogućnosti. Time se može objasniti na prvi pogled iznenadjuća dilema oko naslova člana. Iako je običaj Komisije da članove svojih projekata rediguje na službenim jezicima izvestioci Fitzmaurice i Waldock opredelili su se za latinsku formulu *pacta sunt servanda* računajući da je ona univerzalno prihvaćena. Na XVI zasedanju član Komišije Rosenne zahtevao je da se uz latinski upotrebi naslov na službenim jezicima kao što je učinjeno kod nekih drugih članova. Njemu se pridružio Yassen ističući da je formula *pacta sunt servanda* ograničena na pravne sisteme koji se oslanjaju na rimsku pravnu tradiciju. Ipak, nakon kraće diskusije zadрžan je latinski naslov usled teškoća iznalaženja zadovoljavajućeg jezičkog ekvivalenta.¹⁷⁾

Pitanje mesta relevantnog člana samo je delimično redakcione prirode. Komisija je morala da vodi računa ne samo o zahtevu logičnosti u redosledu članova već i o neophodnosti da se posebno naglaši važnost načela *pacta sunt servanda*. Kako je prvobitna zamisao bila da se izradi kodeks pravila ugovornog prava Fitzmaurice je ocenio da pravilo *pacta sunt servanda* treba zajedno sa drugim fundamentalnim načelima locirati na samom početku kodeksa. Ipak, po njegovom mišljenju, ova načela su suštinski vezana za primenu i dejstvo ugovora pa bi bilo uputno uneti ih u odeljak koji reguliše ta pitanja.¹⁸⁾ U međuvremenu Komisija je odlučila da umesto kodeksa izradi Nacrt pravila koji će poslužiti kao osnov za usvajanje posebne konvencije što je učinilo izlišnim navođenje fundamentalnih načela ugovornog prava. Umesto toga načelo *pacta sunt servanda* redigovano je samostalno u odeljku koji nosi naslov „poštovanje ugovora“.¹⁹⁾ S druge strane nije

¹⁵⁾ V. istupanja Waldock-a, Verdross-a, Ago-a i Bartoša na 849 sednici Komisije, *Annuaire de la CDI* 1966, vol. I, deuxième partie, pp. 35—41.

¹⁶⁾ Diaconu, *Certaines aspects concernant le principe „pacta sunt servanda“ en tant que norme impérative du droit international contemporain*, *Revue roumaine d'études internationales* 1972, 2—3, p. 231.

¹⁷⁾ v. istupanja Rosenne-a, Yassen-a, Lachs-a, Lune, Tunkina i El Erian-a na 748 sednici Komisije, *Annuaire de la CDI* 1964, vol. I, pp. 172—174.

¹⁸⁾ 481 sednica Komisije, *Annuaire de la CDI* 1959, vol. I, pp. 10—13.

¹⁹⁾ doc A/CN. 4/157, *Annuaire de la CDI* 1964, vol. II, p. 3.

ignorisana potreba da se posebno istakne važnost ovog načela. Pobuđen sugestijom vlade Izreala Waldock predlaže unošenje u preambulu buduće konvencije posebnog stava kojim bi se na način kako je to učinjeno u Povelji afirmisao značaj poštovanja ugovora.²⁰⁾ Komisija jednodušno prihvata tu ideju prepuštajući vladama zainteresovanih država redigovanje teksta preambule.²¹⁾

U tesnoj vezi sa prethodnim je pitanje stepena razrade člana koji izražava načelo pacta sunt servanda. Dugo vremena Komisija se kolebala između dve moguće varijante: ekstenzivne koja podrazumeva razradu većeg broja suštinskih aspekata načela i restriktivne koja se svodi na iznalaženje koncizne i u isto vreme nedvosmislene formulacije. Fitzmaurice je naginjao prvoj varijanti razrađujući u relevantnom članu problem tumačenja ugovora kao neophodnu predpostavku za njegovo ispravno izvršenje i pitanje međunarodne odgovornosti država kao posledicu povrede načela pacta sunt servanda.²²⁾ Pošto Komisija zbog nedostatka vremena nije zauzela stav o ovom pitanju Waldock postupa slično i u nacrt čl. 55 uključuje još jedan aspekt: primenu načela pacta sunt servanda na države koje nisu strane ugovornici ali su na drugi način podvrgnute režimu konkretnog ugovora.²³⁾ Iscrpna diskusija vodena na XVI zasedanju nagovestila je definitivnu opredeljenost Komisije za drugu, restriktivnu varijantu. Iako nije osporena činjenica da je tumačenje suštinski element primene ugovora odlučeno je da se pravila tumačenja rediguju u zasebnom odeljku. U suprotnom prevobitna intencija da se upućivanjem na opšta pravila tumačenja preduprede zloupotrebe lako bi se mogla preobratiti u drugu krajnost pružajući nesavesnim ugovornicama mogućnost za izigravanje ugovora pod izgovorom teškoća u njegovoj interpretaciji.²⁴⁾ Komisija je isti stav zauzela povodom pitanja međunarodne odgovornosti usled neizvršenja ugovora. Pozitivan sadržaj i smisao principa poštovanja ugovora treba da animira strane ugovornice na lojalno izvršenje obaveza tako da bi navođenje postupaka koji vredaju te obaveze i osnova koji izuzetno opravdavaju ove postupke oslabilo načelo pacta sunt servanda.²⁵⁾ Najzad izostavljen je stav o primeni načela pacta sunt servanda izvan kruga država koje su „efektivno“ strane ugovornice jer je dužnost trećih država da poštiju ugovorne odredbe iz kojih za njih proističu prava i obaveze (saglasno uslovima pod kojima je dopušteno odstupanje od načela pacta tertii nec nocent nec prosunt) implicitno sadržana u članovima o dejstvu ugovora prema trećim državama.²⁶⁾

Opredeljenje Komisije za sažetu i kategoričku formulaciju načela pacta sunt servanda odigralo je značajnu ulogu prilikom razmatranja dva suštinska pitanja: načela savesnosti kao integralnog elementa oba-

²⁰⁾ doc A/CN. 4/186 et Add. 1 à7, Annuaire de la CDI 1966, vol. II, p. 65.

²¹⁾ doc A/6309/Rev 1, p. 230.

²²⁾ doc A/CN. 4/120, Annuaire de la CDI 1959, vol. II, p. 43.

²³⁾ doc A/CN. 4/167, Annuaire de la CDI 1964, vol. II, pp. 4—5.

²⁴⁾ V. istupanja Briggs-a, Tabibi-a i Elias-a na 726 sednici Komisije, Annuaire de la CDI 1964, vol. I, pp. 26—31.

²⁵⁾ V. diskusiju na 726 i 727 sednici Komisije, Annuaire de la CDI 1964, vol. I, pp. 25—35.

²⁶⁾ Ibid, pp. 27—30.

veze poštovanja ugovora i domaćaja odnosno sfere primene pravila pacta sunt servanda. Načelo savesnog ispunjenja obaveza iz čl. 2 Poljelje bilo je stalno prisutno u radu Komisije. Tome je doprinela okolnost da se simultano u Generalnoj skupštini a zatim u Specijalnom komitetu odvijala živa aktivnost na razradi ovog načela. Istovremeno uzeti su u obzir brojni precedenti iz međunarodne jurisprudencije koji idu u prilog stava da savesnost čini sastavni deo načela pacta sunt servanda.²⁷⁾ Postojanje obaveze strana ugovornica da u izvršenju ugovora postupaju u dobroj veri (de bonne foi, in good faith) ni u jednom trenutku nije stavljeno pod sumnju. Neki članovi Komisije išli su takođe daleko da su savesnost shvatili kao osnovni pravni koncept a u načelu pacta sunt servanda videli samo jednu od njegovih manifestacija.²⁸⁾ Drugu krajnost činili su pokušaji da se ublaži značaj pojma savesnosti zbog njegovog prevashodno moralnog karaktera.²⁹⁾ U pazardini ovih neslaganja nalaze se dileme oko sadržaja i granica primene principa savesnosti u domenu ugovornog prava. Zabunu je izazvala pomalo neprecizna formulacija u komentaru čl. 55 „da je poželjno posetiti kako je obaveza izvršavanja ugovora obaveza bona fides a ne stricto iuris“.³⁰⁾ To je neke članove navelo na pomisao da se izvestilac zalaže za usvajanje neprihvatljive konцепције zasnovanosti pravne obaveze iz ugovora na načelu savesnosti. Nesporazum je lako otklonjen nakon objašnjenja da se osnovna funkcija savesnosti u procesu izvršenja ugovora sastoji u onemogućavanju da kruti formalizam trijumfuje nad duhom i ciljem ugovora.³¹⁾

Mišljenja su se podelila i povodom pokušaja da se bliže definiše sadržina obaveze savesnog izvršavanja ugovora. Waldock je predložio da se zbog opasnosti od kontradiktornih tumačenja unese u čl. 55 poseban stav u kome bi se preciziralo da savesnost nalaže ugovornicima uzdržavanje od svakog akta koji onemogućava ispravno izvršenje ugovora ili vodi uništenju njegovog predmeta.³²⁾ Ipak, u konačnom tekstu ovaj stav je izostavljen jer pored obaveze nepreduzimanja svega onoga što je nesglasno cilju ugovora postoji mnogo značajniji aspekt načela savesnosti koji se sastoji u preduzimanju čitavog niza mera i radnji sračunatih na lojalno ispunjenje ugovornih obaveza. Argument o navodnoj opasnosti od „žalosnih“ tumačenja u odsustvu bliže definicije savesnosti nije dovoljno ubedljiv ako imamo u vidu da mera savesnosti zavisi od uslova svakog konkretnog ugovora tako da u spornim situacijama valja prepustiti međunarodnim tribunalima ocenu pravnog standarda „savesnog postupanja“.³³⁾

²⁷⁾ V. posebno stav Međunarodnog suda pravde u sporu oko prava američkih državljana u Maroku, C. I. J. Recueil 1952, p. 212.

²⁸⁾ Takav stav je zastupao Luna na 726 sednici Komisije, Annuaire de la CDI 1964, vol. I, p. 31.

²⁹⁾ V. istupanja Pal-a, Tunkina, Briggs-a i Paredesa na 726 i 727 sednici Komisije, Ibid, pp. 25–34.

³⁰⁾ Doc A/CN. 4/167 et Add. 1 à 3, Annuaire de la CDI 1964, vol. II, p. 4.

³¹⁾ V. usmenu intervenciju Waldock-a na 727 sednici Komisije, Annuaire de la CDI 1964, vol. I, p. 30.

³²⁾ V. stav 2 čl. 55 u beleški br. 12.

³³⁾ V. diskusiju na 748 sednici Komisije, Annuaire de la CDI 1964, vol. I, pp. 172–174.

Na kraju treba se osvrnuti i na pitanje domaćaja načela savesnosti u domenu ugovornog prava jer će ono biti iznova pokrenuto na Bečkoj konferenciji. Pojedine vlade izrazile su bojazan da predložena formulacija vodi limitiranju savesnosti samo na fazu izvršenja ugovora.³⁴⁾ Iako se u Nacrtu savesnost izričito navodi ne samo prilikom izvršenja ugovora već i u sklopu opštih pravila tumačenja ugovora a implicitno podrazumeva u periodu koji predhodi stupanju ugovora na snagu, Komisija je da bi otklonila svaku sumnju predložila unošenje načela savesnosti u preambulu buduće konvencije. Time bi se jasno podvuklo njegovo prisustvo u svim fazama stvaranja i dejstva ugovora.³⁵⁾

Dugotrajne, više puta pokrenute rasprave oko unošenja „restriktivne“ formulacije „svaki ugovor na snazi“ (podvukao Z. R.) samo su prividno izazvane obzirima redakcije. U pozadini ovih rasprava nalazio se suštinsko pitanje određivanja sfere primene načela pacta sunt servanda odnosno krugu ugovora koji uživaju njegovu zaštitu. Ukoliko se u kontinuiranom prisustvu pravila pacta sunt servanda na međunarodnom planu može videti zajednička nit koja povezuje klasično međunarodno pravo sa današnjim takav zaključak ne bi bio ispravan u pogledu kvaliteta koje jedan ugovor mora da poseduje da bi se smatrao nepovredivim. U klasičnom međunarodnom pravu koje je priznalo legitimnost pribegavanja sili u međudržavnim odnosima poštovanje ugovora imalo je strogo formalističku osnovu. Ugovor sklopljen saglasno zahtevima formalnog i proceduralnog karaktera smatrao se „svetim i neprikosnovenim“ nezavisno od materijalnih okolnosti koje su pratile njegovo zaključenje. Drugim rečima, posredstvom načela pacta sunt servanda ma koji faktički sadržaj pretvarao se u ugovorni dakle pravno obavezujući sadržaj.³⁶⁾

Savremeno međunarodno pravo kroz kategoriju kogentnih normi ograničava slobodu ugovornika u koncipiranju predmeta ugovora. Ugovori koji nisu rezultat slobodnog pristanka strana ugovornica ili čiji je predmet suprotan prinudnim normama opšteg međunarodnog prava ne mogu se svrstati pod zaštitu ovog načela. Rukovođen tom idejom Fitzmaurice predviđa da primena načela pacta sunt servanda pretpostavlja formalnu, vremensku i suštinsku punovažnost ugovora.³⁷⁾ Waldock odstupa od kazuističkog određenja domaćaja načela i predviđa restriktivnu formulaciju „svaki ugovor na snazi obavezuje strane ugovornice“. Odsustvo bližeg komentara izazvalo je u delu Komisije sumnje u značenje izraza „na snazi“ posebno u svetlosti usvojene definicije ugovora iz čl. 1 Nacrta. Usledili su predlozi da se reč ugovor navede bez ikakve kvalifikacije ili rediguje na sledeći način: „svaki ugovor pravno obvezuje strane ugovornice.“³⁸⁾ Međutim, prva

³⁴⁾ primedba vlade Izraela, v. doc A/CN. 4/186, Annuaire de la CDI 1966, Vol. II, p. 64.

³⁵⁾ Doc A/6309/Rev. 1, Ibid, pp. 229—230.

³⁶⁾ Kreća, Jus cogens u međunarodnom pravu, doktorska disertacija, Beograd 1977, str. 268, (daktilografisano).

³⁷⁾ Doc A/CN. 4/120, Annuaire de la CDI 1959, vol. II, p. 43.

³⁸⁾ v. istupanja Briggs-a, Elias-a, Vardross-a, Yassen-a, Pal-a, Tabibi-a i Liang-a, na 727 sednici Komisije, Annuaire de la CDI 1964, vol. I, pp. 25—33.

solucija ne održava savremenu evoluciju načela pacta sunt servanda dok unošenje kvalifikativa „pravno” ne otklanja tu slabost pošto ugovor kao pravni akt, per definitionem, podrazumeva pravne obaveze. Preovladalo je mišljenje da se izraz „ugovor na snazi” mora zadržati jer ima suštinski značaj za ocenu domaćaja načela pacta sunt servanda. Razlike su se pojavile prilikom njegovog tumačenja. Neki članovi Komisije insistirali su na vremenskoj komponenti pošto ugovor može da obavezuje samo dok je na snazi.³⁹⁾ Očigledno je da poštovanje ugovora podrazumeva temporalni aspekt ali to nije od primarnog značaja. Mnogo je važnije da ugovor svojim sadržajem ne protivreći fundamentalnim načelima međunarodnog prava posebno onim kogentnog karaktera. Da samo pod tim uslovima ugovor može biti pokriven načelom pacta sunt servanda potvrđeno je u Komisiji na XVI zasedanju.

Ostalo je sporno da li je izraz „na snazi” podoban da to izrazi nedvosmisleno? S punim pravom prof Bartoš je ukazivao da ugovor na snazi označava ugovorni instrumenat u pravno-tehničkom smislu odnosno ugovor kao izvor prava.⁴⁰⁾ U tom značenju stupanje na snagu treba prvenstveno da odredi trenutak kada je međunarodna obaveza perfektuirana što se ne odnosi direktno niti uvek poklapa sa valjanoscu ugovora. Tunkin je predložio da se tekst člana dopuni zahtevom za punovažnost ugovora (svaki ugovor na snazi koji je punovažan).⁴¹⁾ Možda bi se time izbeglo pomalo nategnuto tumačenje izraza „ugovor na snazi” ali se Komisija zadovoljila da u komentaru čl. 23 istakne kako se „pravilo pacta sunt servanda primenjuje samo na ugovore koji su na snazi u smislu odredaba celokupnog Nacrt-a”.⁴²⁾ Okolnost da je na Bečkoj konferenciji podnet veći broj amandmana baš povodom formulacije „svaki ugovor na snazi” jasno svedoči da Komisija nije razrešila sve dileme oko domaćaja načela pacta sunt servanda.

II NAČELO PACTA SUNT SERVANDA NA BEČKOJ KONFERENCIJI O UGOVORNOM PRAVU

A OPŠTI PREGLED

Na osnovu rezolucije 2166 (XXI) Generalna skupština je sazvala u Beču Međunarodnu konferenciju radi kodifikacije ugovornog prava. Osnovni radni dokument bio je Nacrt članova usvojen na XVIII zasedanju Komisije za međunarodno pravo koji je u međuvremenu razmatran u VI Komitetu Generalne skupštine. Rad Konferencije odvijao se na dva zasedanja: prvom tokom 1968 godine i drugom naredne 1969. godine. Najpre su članovi razmatrani u okviru Plenarne komisije (na-

³⁹⁾ V. stav Rosenne-a, *Ibid*, pp. 27—28.

⁴⁰⁾ V. stav Bartoša na 849 sednici Komisije, *Annuaire de la CDI* 1966, vol. I, deuxième partie, pp. 40—41.

⁴¹⁾ V. istupanje Tunkina, *Ibid*, p. 39.

⁴²⁾ Doc A/6309/Rev. 1, *Annuaire de la CDI* 1966, vol. II, pp. 229—230.

ravno uz sadejstvo Redakcionog odbora) da bi definitivna odluka bila doneta na Plenumu Konferencije.⁴³⁾

Diskusija o relevantnom čl. 23 (pacta sunt servanda) vođena je na prvom zasedanju u okviru Plenarne komisije. Tom prilikom podneti su sledeći amandmani:

a) pet država (Bolivija, Ekvador, Španija, Tanzanija i Čehoslovačka) su zajednički predložile da se reči „svaki ugovor na snazi” zamene izrazom „svaki punovažni ugovor”,⁴⁴⁾

b) delegacija Kube se zalagala za umetanje izraza „saglasno odredbama ove konvencije” između reči „svaki ugovor na snazi” i „obvezuje strane ugovornice”,⁴⁵⁾

c) Pakistan je predložio da se postojeći tekst dopuni formulacijom „nijedna strana ugovornica ne može se pozivati na odredbe svoga ustava i zakonodavstva radi opravdanja neizvršenja takve (ugovorne prim. Z. R.) obaveze”,⁴⁶⁾

d) Kongo-Brazavil je insistirao na redigovanju čl. 23 u sledećem obliku:

1 „Ugovori koji su ispravno zaključeni i koji su stupili na snagu obavezuju strane ugovornice i moraju se savesno izvršavati.

2 Savesnost se pretpostavlja.”⁴⁷⁾

Na 28 i 29 sednici Plenarne komisije većinom glasova usvojen je principijelno pakistanski amandman i upućen Redakcionom odboru. Ostali amandmani upućeni su odboru bez Formalnog glasanja pošto su se njihovi autori načelno izjasnili u prilog teksta čl. 23. U izveštaju Redakcioni odbor je preporučio Plenarnoj komisiji da usvoji ovaj član u obliku koji mu je dala Komisija za međunarodno pravo. S druge strane predloženo je da se amandman Pakistana rediguje kao zaseban čl. 23 bis zbog njegovog kapitalnog značaja. Sasvim prirodno, odbor nije mogao da usvoji preostale amandmane ocenjujući da su oni samo redakcione prirode. Pošto su nosioci amandmana prihvatili ovaj stav Plenarna komisija je odobrila čl. 23 i 23 bis i predložila Plenumu Konferencije njihovo definitivno usvajanje.⁴⁸⁾

Tokom drugog zasedanja na Plenumu Konferencije podneta su dva nova amandmana:

a) Jugoslavija je zajedno sa Kolumbijom predložila formulaciju „svaki ugovor na snazi ili ugovor koji se delimično ili potpuno privremeno primenjuje obavezuje strane ugovornice” kako bi se nedvosmisleno važnost pravila pacta sunt servanda proširila i na ugovore koji se privremeno primenjuju,⁴⁹⁾

⁴³⁾ podrobnije o radu Konferencije v. Ago, Droit des traités à la lumière de la Convention de Vienne, Recueil des cours, 1971, t. 134, Reuter, La convention de Vienna du 23 mai 1969 sur le droit des traités, Paris 1970.

⁴⁴⁾ A/CONF. 39/C. 1/L. 118.

⁴⁵⁾ A/CONF. 39/C. 1/L. 173.

⁴⁶⁾ A/CONF. 39/C. 1/L. 181.

⁴⁷⁾ A/CONF. 39/C. 1/L. 189, treba napomenuti da je Tajland podneo poseban amandman (A/CONF. 39/C. 1/L. 196.) u cilju ukladanja reči „to it” u engleskoj verziji teksta čl. 23 (every treaty in force is binding upon the parties to it and must be performed by them in good faith).

⁴⁸⁾ Doc A/CONF. 39/14 (rapports de la Commission plénière) p. 157.

⁴⁹⁾ Doc A/CONF. 39/L. 21.

b) delegacija Luksemburga, inspirisana odredbom koja postoji u ugovoru o osnivanju evropske ekonomske zajednice, zahtevala je redigovanje novog člana koji bi došao posle čl. 23 u sledećem obliku: „strane ugovornice preduzimaju sve mere svoga unutrašnjeg prava koje bi eventualno bile nužne za osiguranje potpune primene ugovora“.⁵⁰⁾

Inicijatori prvog amandmana su se, nakon konsultacija sa ostalim delegacijama, saglasili da amandman bude upućen Redakcionom odboru u cilju izrade posebnog člana. Međutim odbor nije preporučio takvo rešenje uz izričito obrazloženje predsednika da načelo pacta sunt servanda važi i za ugovore koji se privremeno primenjuju. Jugoslovenska delegacija, zadovoljna takvim tumačenjem, nije tražila da se glasa o amandmanu. S druge strane Luksemburg je povukao svoj amandman pošto je u diskusiji preovladalo mišljenje da je u čl. 23 već implicitno sadržana obaveza strana ugovornica na preduzimanje interopravnih mera koje su neophodne za primenu međunarodnih ugovora ugovora na unutrašnjem planu. Konačno, Plenum Konferencije jednoglasno je usvojio čl. 23 (pacta sunt servanda) u obliku koji je predložila Plenarna komisija dok se za čl. 23 bis izjasnila velika većina delegacija.⁵¹⁾ U definitivnoj numeraciji članova načelo pacta sunt servanda formulisano je u čl. 26 Bečke konvencije o ugovornom pravu.

B OSNOVNI PROBLEMI

Gotovo svi učesnici Bečke konferencije su podvukli značaj poštovanja ugovora ne samo u okviru ugovornog prava već i šire u svetlosti očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti. Razmimoilaženja nije bilo ni prilikom ocene pravnog karaktera načela pacta sunt servanda. Prihvaćen je stav Komisije za međunarodno pravo da se radi o fundamentalnom principu ugovornog prava i jednom od najstarijih međunarodnih običajnih pravila koje je istovremeno i načelo miroljubive koegzistencije. Delegacija Jugoslavije rukovođena savremenim razvojem međunarodnog prava shvatila je načelo pacta sunt servanda kao sastavni deo corpus iuris cogentis-a,⁵²⁾ normi od kojih nije dopuštena derogacija.

Kao drugu značajnu karakteristiku rada treba istaći činjenicu da su iskristalisani stavovi u Komisiji za međunarodno pravo dali odlučujući pečat razmatranju spornih pitanja na Konferenciji. Diskusija o mestu relevantnog člana i načelu savesnog ispunjenja obaveza može poslužiti kao najbolja ilustracija. Nijedna delegacija nije dovela u pitanje zadržavanje čl. 23 u odeljku o poštovanju, primeni i tumačenju ugovora jer je tu po logici stvari njegovo pravo mesto. S druge strane jednodušno je prihvaćena sugestija da se značaj načela pacta sunt ser-

⁵⁰⁾ Doc A/CONF. 39/L. 15, za diskusiju o ovom amandmanu v. 12 i 13 sednicu Plenuma (doc offic. A/CONF. 39/11/Add. 1, pp. 52—56.)

⁵¹⁾ Čl. 23 usvojen je sa 96 glasova dok je čl. 23 bio izglasan sa 73 glasa uz 24 uzdržana i 2 protiv, Ibid, p. 52 et 58.

⁵²⁾ Predstavnik Jugoslavije (Marković) istakao je da čl. 23 predstavlja ključni član konvencije koji ustanavljava imperativnu normu ili bar normu vezanu za pravilo takvog karaktera, doc A/CONF. 39/11/Add. 1, p. 51.

vanda podvuče u preambuli konvencije tako da u konačnom tekstu čitamo: „Države ugovornice ove Konvencije... zapažajući da su načela slobodnog pristanka i savesnosti kao i pravilo pacta sunt servanda sveopšte priznati...”.

Dok je u Komisiji, bar u prvo vreme, bilo neslaganja oko potrebe unošenja načela savesnosti diskusija na Konferenciji se kretala u sasvim drugom pravcu. Uključenje principa savesnog ispunjenja obaveza u relevantni član o poštovanju ugovora, kao što je istakao delegat Kube, ustanovljava tesnu vezu sa stavom 2 čl. 2 Povelje iz čega proizilaze značajne posledice: najpre, pravilo pacta sunt servanda nalazi svoju granicu u savesnosti i ne može biti dovedeno do apsurda a zatim, strana ugovornica nema obavezu poštovanja ugovora koji bi bio suprotan principima iz Povelje.⁵³⁾ Razlike su se pojavile, kao što smo već ukazali, u vezi sa sferom primene načela savesnosti izvan pravila pacta sunt servanda. Za pojedine delegacije⁵⁴⁾ izričito navođenje savesnosti u procesu izvršenja ugovora ostavlja pogrešan utisak da obaveza savesnog postupanja ne dolazi do izražaja u predhodnim fazama stvaranja međunarodnog ugovora (pregовори i zaključenje ugovora). Zadovoljavajuće rešenje nađeno je u redigovanju već citiranog teksta preambule konvencije.

Značajno je da pojedina pitanja koja su inače u Komisiji i VI Komitetu Generalne skupštine dugo vremena bila sporna, nisu na Konferenciji uopšte razmatrana. Radi se o tumačenju ugovora i međunarodnoj odgovornosti država zbog neizvršenja ugovora. Iako se ne može sporiti njihova tesna veza sa načelom pacta sunt servanda, kategorički stav Komisije da se kroz jednostavnu formulaciju države podstaknu na lojalan odnos prema ugovornim obavezama ubedio je delegacije u neopportunitost ponovog pokretanja tih pitanja.

Prima facie, iznenađuje diskusija vođena oko važnosti načela pacta sunt servadna za ugovore koji se privremeno primenjuju posebno ako imamo u vidu da je Komisija u komentaru nedvosmisleno potvrdila da se ovo načelo primenjuje kako na ugovore koji su na snazi definitivno (prema čl. 21) tako i na one koji su stupili na snagu privremeno (prema čl. 22). Dilemu je, u stvari, izazvala modifikacija čl. 22 usvojena na Plenumu koja se sastojala u zameni izraza „ugovori koji su privremeno na snazi“ izrazom „ugovori koji se privremeno primeuju“ u naslovu ovog člana. Pojedinim delegacijama je izgledalo neophodno da se identična izmena izvrši i u čl. 23 jer bi u suprotnem ugovori koji se privremeno primenjuju bili izvan polja primene načela pacta sunt servanda koje štiti samo ugovore na snazi saglasno čl. 21.

Kada je predsednik Redakcionog odbora potvrdio da modifikacija ne ide na uštrb poštovanja ugovora koji se privremeno primenjuju otpali su razlozi za takvu bojazan.

Posebnu pažnju u osvrtu na rad Bečke Konferencije zasljužuje pitanje domaćaja načela pacta sunt servanda. Suprotna, često kontradiciktorna mišljenja koja su se čula još u Komisiji nagovestila su da će

⁵³⁾ V. stav delegata Kube (Alvarez-Tabío) na 12 sednici Plenuma, Ibid, p. 47.

⁵⁴⁾ u tom smislu su se izjasnile delegacije Španije, Kostarike, Tanzanije i Čilea, v. Doc offic. A/CONF. 39/11. (28 sednica Plenarne komisije), pp. 163-172.

še na Konferenciji „koplja lomiti” baš povodom ovog pitanja. Predstavnici malih i srednjih država shvatili su određivanje sfere primene načela poštovanja ugovora kao jednu od značajnih karika u lancu borbe za izgradnju savremenog i pravičnijeg međunarodnog prava. Najveći broj tih zemalja pretrpeo je i još uvek trpi teške posledice ugovora koji stoje na putu njihovog političkog, ekonomskog, socijalnog i kulturnog prosperiteta. Pokušaji da se oslobole tih ugovora često su se završavali bezuspešno pred barijerom „svetosti i nepovredivosti date reči” iza koje se kriju interesi njihovih moćnih ugovornih partnera.

Izmenjeni uslovi egzistencije u međunarodnoj zajednici daju kvalitativno novu funkciju načelu pacta sunt servanda. Da bi se na jedan ugovor moglo primeniti ovo načelo ugovor mora odgovarati normama i uslovima koje savremeni međunarodni poredak postavlja za valjanost ugovora.⁵⁵⁾ Kao osnovno postavilo se pitanje da li formula „svaki ugovor na snazi” verno izražava novi istorijski kontekst načela pacta sunt servanda?

Na Bečkoj konferenciji iskristalisale su se dve osnovne koncepcije. Prema prvoj od njih, koju su lansirali koautori zajedničkog amandmana i Kuba, formulacija „svaki ugovor na snazi” ima brojne nedostatku pa je treba izmeniti ili dopuniti adekvatnijim izrazom. Po rečima delegata Ekvadora⁵⁶⁾ izraz „na snazi” ima u vidu samo formalne aspekte valjanosti ugovora iz II dela Nacrtu članova (zaključenje i stupanje na snagu ugovora). Predstavnik Bolivije⁵⁷⁾ bio je mnogo oštrijji navodeći da se pod formulu „svaki ugovor na snazi” mogu podvesti čak i sporazumi iznuđeni pretnjom ili upotreborom sile dakle, ugovori čije postojanje ugrožava međunarodni mir i bezbednost. Međutim, pobornici ove koncepcije nisu imali identične stavove u pogledu načina otklanjanja izloženih nedostataka. Nosioci zajedničkog amandmana predložili su izraz „svaki punovažni ugovor” dok je Kuba insistirala na formulaciji da „svaki ugovor na snazi saglasno odredbama ove konvencije obvezuje strane ugovornice”. Iako prvi predlog nije nov, argumenti koji su navođeni za njegovo usvajanje nisu bili prisutni u Komisiji za međunarodno pravo. Smatralo se najpre da je izraz „punovažni ugovor” sadržajno obuhvatniji jer pored formalnih uslova ističe u prvi plan i suštinske pretpostavke valjanosti jednog međunarodnog ugovora. Zatim, dok se na činjenicu stupanja na snagu ugovora nadovezuje tačno određena pravna dejstva „punovažni ugovor” pretpostavlja postojanje sporazuma kao titulus validus-a. Najzad, unošenjem izraza „punovažni ugovor” bila bi isključena mogućnost da se plaštom načela pacta sunt servanda pokriju utanačenja nesuglasna fundamentalnim pravilima savremenog međunarodnog prava. Podržavajući zajednički amandman, sovjetski delegat⁵⁸⁾ označio je punovažne ugovore kao efektivno valjane nasuprot ugovorima koji se faktički izvršavaju ali su suprotni bazičnim principima međunarodnog prava.

⁵⁵⁾ Avramov, Međunarodno javno pravo, Beograd 1980, str. 322.

⁵⁶⁾ V. istupanje predstavnika Ekvadora (Allivar Castillo), A/CONF. 39/11, p. 171.

⁵⁷⁾ V. stav boliviskog delegata Kampff-Mercado-a, Ibid, p. 167.

⁵⁸⁾ V. istupanje Talalaeva, predstavnika SSSR-a, Ibid, p. 165.

Drugi, kubanski predlog suštinski se ne razlikuje od predhodnog. Opredeljujući se za neutralniju formulu „saglasno odredbama ove konvencije” delegacija ove zemlje je nastojala da izbegne sporove oko tumačenja izraza „punovažni ugovor” a da istovremeno uspostavi čvršću vezu između primene načela pacta sunt servanda i uslova valjanosti ugovora iz V dela Nacrta članova.⁵⁹⁾

Sledbenici druge koncepcije zalagali su se za usvajanje predloga Komisije za međunarodno pravo bez ikakvih izmena i dopuna. Tokom diskusije najčešće su se čula dva argumenta: najpre da izraz „svaki ugovor na snazi” predpostavlja simultanu primenu svih odredaba konvencije i drugo, da su neizbežni budući sporovi oko tumačenja više-značnog i neodređenog termina „punovažni ugovor”. U krajnjem ishodu inkorporacija amandmana u presloženi tekst, po njihovoј oceni, umešto da afirmiše običajno pravilo pacta sunt servanda preobratila bi ga u instrumenat podrivanja stabilnosti ugovornih odnosa.⁶⁰⁾ Stručni savetnik Waldock dokazivao je sa stanovišta redakcije neophodnost zadržavanja postojećeg oblika čl. 23 navodeći da Nacrt povlači odsečnu razliku između zaključenja ugovora s jedne i njegovog okončanja ili suspenzije s druge strane a samo ugovor na snazi može obvezivati strane ugovornice.⁶¹⁾

Kada je Redakcionii odbor ocenio neopportunitum usvajanje podnetih amandmana bilo je očigledno da formulacija „svaki ugovor na snazi” neće pretrpeti izmene. Pobornici modifikacije čl. 23 pribavili su zatisfakciju indirektnim putem — specifičnim tumačenjem izraza „ugovor na snazi” — ne dovodeći u pitanje postojeću formulaciju domaća načela pacta sunt servanda. Po recima delegata Ekvadora ne postoji fundamentalna razlika u značenju izraza „ugovor na snazi” i „punovažni ugovor”. Za kubanskog predstavnika formula „ugovor na snazi” predstavlja nešto više od značenja koji joj se uobičajeno daje. Delegacija Čehoslovačke shvatila je ugovor na snazi kao ugovor koji je punovažan saglasno međunarodnom pravu.⁶¹⁾

ZAKLJUČAK

Usvajanjem čl. 26 Bečke konvencije uspešno su okončani dugo-godišnji napor i zvaničnih međunarodnih tela da se u pismenom obliku formulije i potvrdi običajno načelo pacta sunt servanda. Prevashodni zadatak Komisije za međunarodno pravo i Bečke konferencije sastojao se u kodifikaciji ugovornog prava ali nije ignorisana potreba njegovog progresivnog razvoja. Pravno pravilo prema kome su

⁵⁹⁾ U tom smislu izjasnile su se delegacije SAD-a, Čilea, Francuske i Švajcarske, Ibid, pp. 164—171.

⁶⁰⁾ V. stav Waldock-a na 28 sednici Plenarne komisije, Ibid, p. 171.

⁶¹⁾ V. istupanja Essudero-a (Ekvador), Alvarez-Tabio-a (Kuba), Smejkala (Čehoslovačka), Romera Loza (Bolivijska) i De Cestro-a (Španija) na 12 sednici Plenuma Konferencije, doc offic. A/CONF. 39/11/Add. 1, pp. 48—50.

strane ugovornice obavezne da savesno izvršavaju ugovor sigurno ulazi u oblast međunarodnog prava u kojoj već postoji značajna praksa država, sudske precedenti i doktrinarna gledišta. Za identično pravilo koje je preuzeto u čl. 26 može se reći da ulazi u okvire striktno shvaćene kodifikacije. Međutim, odredba o ograničavanju sfere primene načela pacta sunt servanda samo na ugovore *na snazi* (povukao Z. R.) sadrži elemente progresivnog razvoja. Ukoliko gramatički tumačimo izraz „ugovor na snazi“ takav zaključak je možda preteran jer su prema postojećim pravilima međunarodnog prava strane ugovornice dužne da izvršavaju ugovor samo dok je na snazi. Uzimanjem u obzir travaux préparatoires posebno jednodušnog stava da zaštitu načela pacta sunt servanda uživaju samo ugovori koji su valjani sa stanovišta međunarodnog prava elementi progresivnog razvoja postaju očigledni. Ostaje otvoreno pitanje da li je izraz „svaki ugovor na snazi“ najsrećniji izabran? Možda bi formulacija „svaki punovažni ugovor koji je na snazi“ vernije izražavala savremeni kontekst načela pacta sunt servanda ali ako u pozadini čl. 26 vidimo zajednički imenitelj shvatanja o domaćaju načela onda on nije suviše usko postavljen.

Najzad, preostaje nam da načelo pacta sunt servanda ocenimo u svetlosti uvodnih članova koji ograničavaju primenu konvencije. Ratione personae domaćaj konvencije iscrpljuje se u primeni njenih odredaba na ugovore zaključene između država. Ipak, time proširenje važnosti načela pacta sunt servanda i na ugovore koje sklapaju međunarodne organizacije, međusobno ili sa državama, nije dovedeno u pitanje. Saglasno čl. 3 „činjenica da se konvencija ne primenjuje na međunarodne sporazume zaključene između država i drugih subjekata međunarodnog prava ili između tih drugih subjekata ne utiče na primenu na takve sporazume pravila izloženih u konvenciji kojima bi oni bili podvrgnuti na osnovu međunarodnog prava nezavisno od konvencije. Pored toga Konferencija je posebnom rezolucijom preporučila Generalnoj skupštini da uputi Komisiji za međunarodno pravo na pružanje pitanje ugovora zaključenih između država i međunarodnih organizacija ili između dve ili više međunarodnih organizacija. Prema čl. 26 Nacrta koji je Komisija usvojila 1980 godine zaključeni ugovori obvezuju međunarodne organizacije i one ih moraju savesno izvršavati.

Ratione temporis primena konvencije ograničena je samo na ugovore zaključene posle njenog stupanja na snagu. To nikako ne znači da su iz sfere primene načela pacta sunt servanda isključeni ugovori sklopljeni pre stupanja na snagu konvencije. Zabранa retroaktivnog dejstva, kao i u prethodnom slučaju, bez uštrba je po primenu pravila sadržanih u konvenciji kojima bi ugovori bili podložni nezavisno od konvencije (čl. 4). Među tim pravilima nalazi se i pravilo običajnog karaktera pacta sunt servanda.

CODIFICATION DU PRINCIPE PACTA SUNT SERVANDA ET
LA CONFÉRENCE DE VIENNE DE DROIT CONVENTIONNEL

R é s u m é

Dans son introduction l'auteur donne un aperçu de l'activité de la doctrina du Droit international et des corps internationals officiels sur la codification du principe fondamental pacta sunt servanda. Une attention particulière est consacrée à l'activité des Nations Unies sur l'élaboration de ce principe qui a précédé l'adoption de la convention de Vienne sur le droit conventionnel.

D'abord l'auteur a exposé le travail de la Commission pour le droit international sur la codification du principe pacta sunt servanda. Après un comité rendu général sur le travail de 1950 à 1966 l'auteur prend en considération les questions élémentaires discutables avec lesquelles la Commission se heurtait au cours de son travail: caractère et signification du principe pacta sunt servanda; titre de l'article qui doit exprimer ce principe, degré du développement de cet article, bon foi comme élément intégral du principe pacta sunt servanda et la portée c'est-à-dire la sphère de l'application de ce principe.

Dans la seconde partie l'auteur expose les activités des Etats participants à la conférence de Vienne sur la codification du principe pacta sunt servanda. D'abord, on a donné un court aperçu du travail de la Conférence pour passer ensuite à la considération des problèmes fondamentaux qui ont apparu lors de la correction de l'important article 23 (pacta sunt servanda). Une attention particulière est consacrée à la discussion sur le problème de la portée du principe pacta sunt servanda.

Enfin, dans les observations de conclusion l'auteur apprécie que par l'adoption de l'article 26 on a réalisé, non seulement la codification, mais aussi le développement du principe pacta sunt servanda.

